

Dejiny Ruska ako báza pre lingvokulturologické skúmanie

(Guzi, Ľ.: Formovanie Ruska (Rossii) ako mnohonárodnostného štátu – jeho zahraničná politika, zabezpečenie štátnej bezpečnosti, spoločnosť (Východiská pre historicko-kulturologickú analýzu v ruskom jazyku), Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009, 560 s., ISBN 978-80-8068-973-5)

Martin Blaho, Filozofická fakulta PU, blahom@unipo.sk

Jazyk a človek sú nerozdielni. Jazyk nejestvuje mimo človeka a človek ako homo sapiens mimo jazyk. Rovnako tak, človeka nemožno skúmať mimo jazyka a jazyk mimo človeka. Jednou zo zložiek pohľadu na človeka je jeho historická skúsenosť, ktorá priamo alebo nebadane ovplyvňuje súčasnosť v jej mnohých formách – jazyk nevynímajúc. Pohľadom na históriu ako základom pre následnú analýzu jazyka súčasnosti disponuje aj práca Ľ. Guziho, ktorý sa profesionálne venuje vzťahu dejín a jazyka prostredníctvom kategórie historického symbolu.

Monografia Ľ. Guziho primárne nepojednáva o dejinno-politických udalostiach vývoja Ruského štátu z pohľadu prísne historického, ale s cieľom identifikovať tie momenty v dejinách Ruského impéria, ktoré významnou mierou ovplyvnili a stále vplývajú na vedomie, kultúru ruského národa, pričom tieto momenty prirodzene sublimovali do jazyka, o čom svedčí aj štruktúra práce a názvy jednotlivých kapitol: Hlavné tendencie formovania Rossii ako mnohonárodnostného štátu, Ruská zahraničná politika a diplomacia v ústrety Impériu, Fenomén bezpečnosti štátu v ruských dejinách, Ruská revolúcia a vojna na politickom, bojovom a neviditeľnom fronte, Paradox potemkinovských dedín.

Pri spracovávaní rozsiahleho materiálu (viac než 500 bibliografických zdrojov) autor monografie svoj pohľad konfrontoval jednak s predstaviteľmi ruskej historiografie: Karamzin, Solovjev, Kľučevskij, Kostomarov, Platonov atd., ale aj historikov západnej proviniencie: Taubman, Pipes, Davies, Montefiore, Figs, Massie atd.

Spätosť sociálno-politických udalostí s jazykom je badateľný hlavne v súčasnej tendencii odklonu od štrukturalisticky ponímanej lingvistiky k novým antropologizujúcim trendom. Bez poznania súvislostí, pozadia, fónu ktoré sa ukrývajú za takýmito fenoménmi nie je možné vnímať pravý význam jazykových jednotiek, čo si uvedomuje aj autor monografie: „Vo vzťahu jazyka a histórie však ešte existuje aj rozmer kulturologický, sprostredkovanie historického obrazu skutočnosti prostredníctvom jazyka do kognitívneho vedomia človeka. Práve pre tento účel musí byť dobre zvládnutá história daného národa podkladom pre obratné narábanie jazykovou sústavou v určitej oblasti ruských reálií, určitého kultúrneho prostredia a podobne“ (str. 8).

Jazykové konštrukcie, ktoré špecificky kódujú historické udalosti alebo osobnosti „perestrojka – katastrojka, privatizácia – jeľčinizácia – putinizácia“ (str. 511) sa v súčasnosti dostávajú do zorného poľa lingvistiky, ktorá sa odklonom od tradičných štrukturalistických metód výskumu posúva k náukám študujúcim človeka s cieľom jeho komplexného uchopenia: psycholingvistika, pragmalingvistika, sociolingvistika, etnopsycholingvistika, ale hlavne lingvokulturologia, ktorá pracuje s jednotkami, ktoré priamo kódujú historicko-politický obsah. Jazyk je nástroj kultúry: formuje človeka, determinuje jeho správanie, obraz života, svetonázor, mentalitu, charakter, ideológiu. Fundamentálnym sa tak pre oblasť lingvokulturologických skúmaní stáva svetonázor, morálne normy, spôsoby poznávania sveta, umelecké diela, duchovné a materiálne hodnoty, ale aj dejiny ako zrkadlo vývoja konkrétnej spoločnosti. Diapazón záberu jej výskumu je nezvyčajne široký, veď mnoho foriem ľudskej

aktivity môžeme analyzovať práve v jazyku, lebo v ňom je zdroj kódov, symbolov, znakov popisujúcich štruktúru aktivít človeka.

Práca Ľ. Guziho predstavuje tendenciu „o analýzu historického diskurzu a popis jeho kulturologickej hodnoty, ktorá sa premieta do jazykovej kulturológie dejín“ (str. 11). Môže byť neoceniteľnou pomôckou pre tých, ktorí sa profesionálne venujú histórii Ruska, jeho kultúre, ale aj pre lingvistov, ktorí sa snažia dekodovať jazykové jednotky s pridanou etnokultúrnou hodnotou a prostredníctvom ktorých môžeme detailnejšie pochopiť sociálno-politické pochody v spoločnosti (problematika jazyka tzv. sovdepie, jazyka postsovietskej epochy). Ľ. Guzi explicitne naznačuje, že jeho práca môže predstavovať prínos aj pre študentov rusistiky či iného cudzieho jazyka pre „poznanie univerzálnych, historických a národne-precedentných fenoménov“ (str. 511), ktoré napomáhajú k uchopeniu „jazykovej osobnosti... všeobecného ruského jazykového typu... východiskovú základňu pre ruský obraz sveta“ (str. 511).

Vyjadrujeme presvedčenie, že táto práca predstavuje solídnu východiskovú základňu pre nové rozvíjajúce sa interdisciplinárne trendy v oblasti lingvistiky a má potenciál poskytnúť nevyhnutný prehľad o dejinno-politických udalostiach v ruskej spoločnosti, ktoré do dnešných dní determinujú jazykový obraz ruského sveta.

Táto recenzia bola vytvorená realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra* na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.